

# Ekonomická rada Asociace krajů (ERAK)

Zápis z jednání dne 26. září 2012 od 13.00 do 15.30 hodin

**Místo konání:** Magistrát hl. města Praha

## Přítomni členové:

Prof. Švejnar Jan, M.A., PhD.,  
Ing. Mládek Jan, CSc.,  
Ing. Mgr. Havlík Peter  
Ing. Kázecký Stanislav, CSc.,  
Doc. Ing. Mertlík Pavel, CSc.,  
RNDr. Niedermayer Luděk, CSc.,  
Prof. RNDr. Petříček Václav, CSc.,  
Mgr. Ing. Semerák Vilém, PhD.,  
Ing. Zámečník Miroslav

## Hosté:

Ing. Drozd Jaroslav  
Ing. Brychta Jaroslav

## Omluveni:

Ing. Fassmann Martin  
Ing. Kajnar Petr  
Ing. Nešporová Alena, CSc.,  
Dušek Libor, PhD.,  
Doc. Ing. Zemplerová Alena, CSC.,

- Program jednání:
1. Zahájení, uvítání
  2. Dopady makroekonomického vývoje ČR na krajské úrovni:  
možnosti pro aktivní hospodářskou politiku – Vilém Semerák
  3. Doporučení ERAK pro kraje: Možnosti pro aktivní hospodářskou politiku na krajské úrovni – Jan Švenar
  4. Eurozona – co jí čeká – Jan Mládek  
Doporučená četba Georgie Soros:  
<http://www.nybooks.com/articles/archives/2012/sep/27/tragedy-european-union-and-how-resolve-it/?page=4>
  5. Různé, závěr

Všechny materiály k jednotlivým bodům programu byly členům zaslány předem v e-mailové podobě a byly i k dispozici na jednání v písemné podobě. Jednotlivé prezentace byly promítány.

### 1. Zahájení, uvítání: Švejnar, Mládek

Pan Švejnar zahájil, poděkoval za účast a přivítal všechny přítomné na jednání.

### 2. Dopady makroekonomického vývoje ČR na krajské úrovni: možnosti pro aktivní hospodářskou politiku – Vilém Semerák.

Pan Semerák pohovořil o makroekonomické prognóze – scénáři vývoje české ekonomiky, o předpokladech a východiscích predikce, o rozdílech současné recese s rokem 2009,

okomentoval graf: HDP a komponenty agregátní poptávky / o meziročních změnách vycházejících z dat ve stálých cenách r. 2005 /, pohovořil o tom, co zřejmě čeká českou ekonomiku v letech 2012 a 2013, dále pohovořil o recesi a regionech(krajích), o regionálním HDP na obyvatele, o míře nezaměstnanosti v krajích. Ve druhé části studie pohovořil o input-output analýze a jejím použití pro vyhodnocení prostoru pro fiskální politiku, o základních rysech IO přístupu, o základních prvcích IO přístupu, o analytických indikátorech odvozených z IO tabulek, o technickém omezení a slabinách input-output metodiky, o skutečné míře otevřenosti české ekonomiky, o limitech odhadů multiplikačních efektů – o tom, co se ve skutečnosti děje při fiskální stimulaci/restrikci. Dále pohovořil o simulaci a dopadech šoků na úrovni celé české ekonomiky, o analytických ukazatelích odvozených z národní IO tabulky, o předpokladech a scénářích možného vývoje:

1. o odhadu vlivu německé ekonomiky v letech 2012/2013,
2. o scénáři odvozeného z historických dat o českém zahraničním obchodě(2009), 3. o jednoduchém symetrickém scénáři pro export,
4. o scénáři založeném na kombinaci šoků v domácí a zahraniční poptávce. Dále pohovořil o výsledcích simulací pro celou českou ekonomiku, o dopadech scénářů na českou domácí výrobu a zaměstnanost, pohovořil o výsledcích simulací na regionální úrovni, o regionalizaci čistého exportního šoku. V poslední části studie pohovořil, pan Semerák o metodách odhadu regionálních input-output tabulek pro české regiony, o stručném úvodu do metodiky odhadu, o popisu metody GRIT, o parametrech odhadnutých IO tabulek, o analytických ukazatelích na regionální úrovni, o simulaci dopadů makroekonomických šoků na regionální úrovni a o problémech s regionalizací šoků. Pohovořil o podílu vykazovaných regionálních exportů a regionálního HDP a zjednodušené regionalizaci dopadů vybraných scénářů.

Následuje okopírovaný závěr studie:

### **Závěry a důsledky pro hospodářskou politiku**

V této studii jsme demonstrovali užitečnost input-output analýzy pro simulaci dopadů makroekonomických šoků na národní úrovni a ukázali aplikaci metodiky GRIT, která díky relativně nenáročnému odhadu regionálních input-output tabulek umožňuje provedení podobného typu analýzy i na regionální úrovni. Dále jsme tento rámec použili pro simulaci dopadů několika základních scénářů vývoje zahraniční a domácí poptávky na českou ekonomiku a ve zjednodušené formě i na ekonomiku jednotlivých krajů.

Závěry jsou pro možnosti hospodářské politiky relativně pesimistické. I když je pravda, že průměrný sklon k dovozu většiny sektorů je nižší, než se často mezi laiky traduje, přesto se při zvážení všech podstatných okolností (zejména rozdíl mezi mezním a průměrným sklonem k dovozu) jeví multiplikační efekty fiskální politiky v ČR jako relativně omezené a vláda tak prakticky nemá možnost, jak nahradit případný výpadek zahraničního obchodu domácí fiskální expanzí. Současně však tyto efekty nejsou nulové, což znamená, že škrty vládních výdajů mají tendenci dále prohlubovat případné problémy s agregátní poptávkou – zvláště jsou-li kombinované se signálním efektem souvisejícím s nedostatečnou přípravou a veřejnou prezentací podobných kroků vedoucí k nejistotě spotřebitelů a investorů.

Tento dopad změn fiskální politiky se zdá být velmi patrný v dosud publikovaných datech o vývoji české ekonomiky mezi 3. čtvrtletím roku 2011 a 2. čtvrtletím roku 2012, kdy došlo nejprve ke stagnaci a pak reálnému poklesu HDP i přes reálný růst exportu. Dostupná data naznačují, že tento vývoj souvisel do značné míry právě s nejistotou a pesimismem

mezi domácími spotřebiteli a investory. Současné prognózy naznačují, že tento vývoj domácí poptávky povede k reálnému poklesu českého HDP i za celý rok 2012 až teprve v roce 2013 je možné počítat s mírným oživením – pokud ovšem nedojde k eskalaci problémů EMU a pokud se stabilizuje domácí poptávka.

Tato situace znamená pro ČR velmi specifickou výchozí situaci, ve které reálně hrozí, že případný zvrat v EMU s podobnými dopady na poptávku po českých exportech k jakým došlo v letech 2008/2009 bude mít výrazně horší dopady na českou ekonomiku i na ekonomiku jednotlivých krajů. Kombinace problémů s domácí poptávkou a hrozby výpadku zahraniční poptávky současně

Regionální instituce jak v důsledku omezeného prostoru pro fiskální stimulaci, tak kvůli tomu, že multiplikační efekty podobných zásahů na sub-národní úrovni jsou ještě nižší než na úrovni národní, nemají moc možností, jak se případným hlubším propadům regionálního HDP a nárůstu regionální nezaměstnanosti vlastními zásahy bránit. Jako logická se pak jeví spíše snaha o brzdění negativních dopadů nejistoty na soukromou poptávku (ať již formou zvýšení transparentnosti, boje proti korupci, snaha o zlepšování bezpečnosti v regionech) nebo na dlouhodobé rozvojové strategie ve formě budování infrastruktury vhodné pro podnikatelské aktivity a vytváření podmínek, které udrží v regionech kvalifikovanou pracovní sílu a bohatší obyvatelstvo (bezpečnost, kvalitní školy, infrastruktura).

V průběhu představení studie panem Semerádem se různě do diskuse zapojovali jednotliví členové ERAKU:

V diskusi pohovořili pánové Švejnar, Mládek, Kázecký, Niedermayer, Mertlík, Havlík, Drozd a Zámečník: případný rozpad eurozóny – o jeden stát nebo nějakou větší skupinu, vliv na českou ekonomiku, dopad na HDP a jeho propady, úroveň české měny, měnová hospodářská politika vlády – plovoucí, pevný kurz, udržení trhů jednotlivých států eurozóny, pohledy na německou politiku, chování národních trhů, politická situace v Německu, reakce investorů na politickou situaci v ČR, nejistoty šířené českou vládou (HDP), dopis 5 ekonomů NERVu, nepochopení vlivu domácí poptávky, vytváření negativních nálad-propadající se ekonomika, rozvracení CZECHINVESTU, řecká lež, vztahy ČR s EU, Ruskem, Čínou..., DPH v ČR-současné vládní pokusy.

**3. Doporučení ERAK pro kraje: Možnosti pro aktivní hospodářskou politiku na krajské úrovni – Jan Švejnar**, toto téma bylo vyčerpáno v předchozí diskusi, proto zde jen okopírujeme závěr studie:

Prezentovaná studie shrnuje možnosti hospodářské politiky na úrovni regionů. Na úrovni celé ČR je pro rok 2012 očekáván jednoznačný ekonomický pokles, který bude následován pozvolným oživením – za předpokladu, že nedojde k další eskalaci problémů EMU. Scénáře dopadů na jednotlivé kraje naznačují, že i když jsou jednotlivá odvětví české ekonomiky z hlediska průměrné závislosti na vývozu a dovozu méně otevřená, než je často zjednodušeně prezentováno, prostor pro efektivní fiskální stimulaci zůstává malý. Neznamená to, že by však fiskální politika byla neúčinná, v současné české situaci by zcela stačilo kdyby nepůsobila směrem ke zhoršování situace a vyvolávání obav veřejnosti, které vedou i k poklesu soukromé poptávky. Prostor pro podobnou politiku na krajské úrovni je ještě omezenější.

Českou republiku je opět v recesi, která má však odlišný charakter než recese v roce 2009. I když zahraniční poptávka stále ještě v reálných číslech roste, nestačí na to, aby

zkompenzovala vývoj veřejné poptávky ovlivněné úspornými opatřeními i soukromé poptávky limitované pesimismem spotřebitelů i podnikatelů. Prognózy pro roky 2012 a 2013 vydávané od konce roku 2011 jsou postupně upravovány směrem dolů, v současné době se pesimistická očekávání většiny prognóz zastavila u očekávání cca 0.5-1% poklesu pro rok 2012, avšak za předpokladu, že nedojde k další eskalaci problémů v EMU.

Závěry jsou pro možnosti hospodářské politiky relativně pesimistické. I když je pravda, že průměrný sklon k dovozu většiny sektorů je nižší, než se často mezi laiky traduje, přesto se při zvážení všech podstatných okolností (zejména rozdíl mezi mezním a průměrným sklonem k dovozu) jeví multiplikační efekty fiskální politiky v ČR jako relativně omezené a vláda tak prakticky nemá možnost, jak nahradit případný výpadek zahraničního obchodu domácí fiskální expanzí. Současně však tyto efekty nejsou nulové, což znamená, že škrty vládních výdajů mají tendenci dále prohlubovat případné problémy s agregátní poptávkou – zvláště jsou-li kombinované se signálním efektem souvisejícím s nedostatečnou přípravou a veřejnou prezentací podobných kroků vedoucí k nejistotě spotřebitelů a investorů.

Tento dopad změn fiskální politiky se zdá být velmi patrný v dosud publikovaných datech o vývoji české ekonomiky mezi 3. čtvrtletím roku 2011 a 2. čtvrtletím roku 2012, kdy došlo nejprve ke stagnaci a pak reálnému poklesu HDP i přes reálný růst exportu. Dostupná data naznačují, že tento vývoj souvisel do značné míry právě s nejistotou a pesimismem mezi domácími spotřebiteli a investory. Současné prognózy naznačují, že tento vývoj domácí poptávky povede k reálnému poklesu českého HDP i za celý rok 2012 až teprve v roce 2013 je možné počítat s mírným oživením – pokud ovšem nedojde k eskalaci problémů EMU a pokud se stabilizuje domácí poptávka.

Tato situace znamená pro ČR velmi specifickou výchozí situaci, ve které reálně hrozí, že případný zvrat v EMU bude mít na českou ekonomiku i na ekonomiku jednotlivých kraj výrazně horší dopady, i pokud by byl jeho vliv na poptávku po českých exportech byl omezen „jen“ na rozsah poklesu k jakému došlo v letech 2008/2009. Důvodem je nepříznivý souběh problémů s domácí poptávkou s případným výpadkem poptávky zahraniční.

Je užitečné stručně analyzovat vývoj v minulých recesích i na úrovni regionů. Pokud analyzujeme vývoj regionální nerovnosti (měřené HDP na obyvatele), zdá se, že tato nerovnost během recese 1998/99 spíše vzrostla, tj. regiony, které na tom byly hůře, si ještě relativně pohoršily. To souvisí s dlouhodobou rolí exportní poptávky v rozvoji úspěšných regionů a s faktem, že tato recese souvisela především s nedostatečnou domácí poptávkou. Jednoduše řečeno – úspěšnější regiony (většinou ty zapojené více do exportních aktivit) rostly před recesí rychleji a v průběhu recese zaznamenaly méně negativní vývoj. Odlišně vypadá situace v roce 2009, kdy došlo v průběhu ekonomického poklesu i poklesu rozdílů v regionálních HDP. Vysvětlení je, že regiony, které byly velmi úspěšné v expanzi v letech 2004-2007 byly opět regiony více závislé na exportech. Ty samé regiony pak utrpěly krátkodobě vyšší šok po poklesu exportní poptávky.

Nepřekvapí pak ani zjištění, že dva z regionů, které dlouhodobě mezi tři nejvíce problematické z hlediska nezaměstnanosti (Ústecký kraj a Moravskoslezský kraj) zažily v letech 2008-2010 relativně nižší zvýšení nezaměstnanosti, zčásti i proto, že se jim nepodařilo zužitkovat předchozí boom k dostatečnému snížení nezaměstnanosti na úroveň úspěšnějších krajů.

Tato zjištění naznačují, že dopady na relativní situaci v regionech budou záviset na tom, zda bude případná krize více souviset s domácí nebo zahraniční poptávkou. Pokud by měla pokračovat současná situace (tj. reálně klesající domácí poptávka zčásti kompenzovaná rostoucí zahraniční poptávkou) hrozí diferencovaný vývoj, kdy regiony s tradičními strukturálními problémy a méně zapojené do exportních aktivit ponесou větší podíl problémů souvisejících se zvýšenou mírou nezaměstnanosti. Pokud se naopak podaří stabilizovat domácí poptávku a hlavní impulz bude přicházet zvenčí, zažili bychom analogii situace z let 2008-2010, ovšem zhoršenou kvůli odlišné výchozí situaci.

Výsledky analýzy na regionální úrovni potvrzují, že prostor pro efektivní protikrizovou politiku spoléhající na multiplikační efekty veřejných výdajů je logicky ještě menší než na národní úrovni. Regionální instituce jak v důsledku omezeného prostoru pro fiskální stimulaci, tak kvůli tomu, že multiplikační efekty podobných zásahů na sub-národní úrovni jsou ještě nižší než na úrovni národní, nemají moc možností, jak se případným hlubším propadům regionálního HDP a nárůstu regionální nezaměstnanosti vlastními zásahy bránit.

Regionální instituce tak mají mizivé šance, jak implementovat proticyklickou politiku, spíše by se měly snažit soustředit na faktory důležité pro dlouhodobý rozvoj regionů, tj. faktory, které ztrahivní region jak pro investory (infrastruktura), tak pro kvalifikované zaměstnance a vyšší příjmové skupiny (dopravní obslužnost, bezpečnost, základní infrastruktura pro rodiny s dětmi), a formulovat své výdajové programy tak, aby nepodřývaly zejména tuto druhou část faktorů ovlivňující regionální rozvoj.

Jako logická se pak jeví spíše snaha o brzdění negativních dopadů nejistoty na soukromou poptávku (ať již formou zvýšení transparentnosti, boje proti korupci, snaha o zlepšování bezpečnosti v regionech) nebo na dlouhodobé rozvojové strategie ve formě budování infrastruktury vhodné pro podnikatelské aktivity a vytváření podmínek, které udrží v regionech kvalifikovanou pracovní sílu a bohatší obyvatelstvo (bezpečnost, kvalitní školy, infrastruktura).

**4. Eurozona – co jí čeká – Jan Mládek**, v tomto bodě pan Mládek stručně okomentoval zprávu Georie Sorose a stejně jako v minulém bodě, jednotlivé diskusní příspěvky šly na jednání napříč jednotlivými body. V diskusi vystupovali: panové Mertlík, Švejnar, Mládek, Havlík, Kázecký, Zámečník.

Doporučená četba Georgie Soros:

<http://www.nybooks.com/articles/archives/2012/sep/27/tragedy-european-union-and-how-resolve-it/?page=4>

**5. Různé, závěr**, na závěr bylo konstatováno, že se jedná o poslední jednání ERAKu pod současným vedením a složení AK, pan Švejnar všem členům ERAKu poděkoval za práci v týmu, za účast a konstatoval, že by orgán ERAK měl být zachován i do budoucna a jednání ukončil.

Zapsal: Jaroslav Brychta  
Ověřil: Jan Mládek